

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

O'rinov Komiljon

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot institute Iqtisodiyot fakulteti
talabasi

BANK HISOBI VA AUDIT

Annotasiya: "Bank hisobi va auditi" tasniflari va har bir tasnifning ahamiyati ushbu maqolada berilgan bank tizimining dolzarbligini ta'minlash uchun bankning mijozlar uchun yozilgan. Maqolada moliya tizimiga tegishli ma'lumotlarni taqdim etadi va ishonchli manbalar va ilmiy tadqiqotlar yordamida taqdim etilgan tafsilotlarni tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: pul tizimi, bank tizimi, auditor, bank, biznes, buxgalter, mijoz, firma va iqtisodchi.

Kirish. Barchamizga ma'lum bo'lganidek, iqtisodiyot sohasidagi eng qadimiy va ommabop kasblardan biri hisobchining kasbidir. Ayanchli haqiqatdan hamma xabardor: hisobchisiz, asrlik tarixga ega kasbsiz biznes samarali ishlay olmaydi. Kerakli obro'li tashkilot yuqori malakali mutaxassis bo'lgan haqiqiy professional buxgalterni tanlashi kerak. Biroq, buxgalter kasb uchun zarur bo'lgan ma'lumot va qobiliyatlardan tashqari ish uchun zarur bo'lgan shaxsiy xususiyatlarga ham ega bo'lishi kerak. Iqtisodchi iqtisodchilarni bank tizimi uchun o'qitishning asosiy nazariy mavzularidan biri "Bank hisobi va audit" kafedrasini hisoblanadi. Ushbu mavzuda pul aylanmasi qanday yo'lga qo'yilgani, pul tizimi qanday yaxshilanishi, milliy valyutaning barqarorligini qanday kafolatlash mumkinligi, banklar qanday paydo bo'lgani, qanday rivojlangani, O'zbekiston Respublikasining bank tizimi qanday paydo bo'lgani, bank tizimining barqarorligini qanday kafolatlash, likvidli banklar qanday bo'lishi ko'rib chiqiladi. Bank juda ko'p bank xizmatlarini taklif etadi va har kuni mingga yaqin o'ziga xos faoliyatni yakunlaydi. Hisob va hisobot ularning

har birini e'tiborga olishi kerak. Buxgalteriya hisobi va bank ishi ko'p umumiylikka ega. Bir tomondan, bank tizimi umumiy hisob-kitob tizimidan manfaatdor, chunki u iste'molchilarni bir xil moliyaviy ma'lumotlar yordamida baholashi mumkin. Qolaversa, har qanday hisob-kitob tizimiga kirish-chiqish operatsiyalari banklar orqali amalga oshirilganligi sababli, qo'llanilayotgan hisob-kitob tizimi umumiy bank tizimini talab qiladi. O'z mijozlarining oqimini ichki va tashqi va o'zgartirishlarsiz kuzatib borish uchun banklar ko'pincha buxgalteriya tizimini talab qiladi. Nazoratni ta'minlash kontseptsiyasi eng muhim tushuncha bo'lib, usiz bankning boshqaruv jarayoni imkonsizdir. Bank faoliyatining qonuniyligi, ishonchliligi va samaradorligini ta'minlash uchun turli xil infratuzilmalar, ehtimoliy xatolar va ehtimoliy yo'qotishlarni to'xtata oladigan ichki bank nazoratini amalga oshirish zarur. Boshqaruvning barcha darajalarida boshqaruvni amalga oshirish lozim. U eng yuqori darajada bosh nazoratchi (ichki nazorat yoki auditorlik xizmati) idorasi orqali amalga oshiriladi. Nazorat turli xil xizmatlar, shu jumladan moliyaviy, buxgalteriya, inson resurslari, iqtisodiy xavfsizlik va boshqalar orqali oraliq darajada amalga oshiriladi. "U eshitadi" yoki "eshitish" deb tarjima qilinishi mumkin bo'lgan audit tarixi juda keng. Audit asosan bankni to'g'ridan-to'g'ri faoliyat ko'rsatuvchi shaxslar (boshqarma, boshqaruvchilar), uning operatsiyalariga moliyaviy investitsiyalar kiritadiganlar (mulkdorlar, aksiyadorlar, investorlar) o'rtasida manfaatlarning bo'linishi natijasida kelib chiqqan. Auditorlar deb ataladigan vositachilarning xizmatlari moliyaviy ma'lumotlarning to'g'riligini, shuningdek boshqa buxgalteriya va maslahat (yuridik, soliq) xizmatlarining to'g'riligini tekshiradiganlardir. Ishonchli ma'lumotlar mavjud bo'lganda kapital bozori yanada samarali faoliyat yuritishi mumkin. Bundan tashqari, turli iqtisodiy harakatlarning ta'sirini baholash va prognoz qilish ham mumkin. Talab qilinmaganda ham auditni amalga oshirish mutlaqo juda muhimdir. Auditor malaka sertifikatiga ega bo'lgan shaxs auditor hisoblanadi. Auditorlik vazifalarini amalga oshirish uchun litsenziyaga ega bo'lgan tashkilot auditorlik tashkiloti deb yuritiladi. Moliyaviy hisobotlarda korxonaning moliyaviy holati va natijalarini to'g'ri aks ettirishning to'g'riligi, buxgalteriya hisobining belgilangan talablarga, mezonlarga va auditdan o'tgan korxonada tomonidan joriy qonunchilikka muvofiqligi moliyaviy hisobotlarni auditdan o'tkazish davrida o'rnatiladi. Mustaqil auditorning ushbu masala bo'yicha auditorlik xulosasini tayyorlashi va korxonada hisobotining to'g'riligini, joriy qonunlarga rioya etilishini va boshqa tegishli ma'lumotlarni tekshirishi juda muhimdir. Shuningdek, bankdagi ichki hisob-kitob va nazorat aktivlar va majburiyatlarni himoya qilish, xavflarni kamaytirish va ishlab chiqarishni oshirish, bank ko'rsatmalarini boshqarishga qat'iy rioya qilishni kafolatlash uchun qo'llaniladigan bir qator strategiyalar, taktikalar va ko'rsatmalarni o'z ichiga oladi. Bank tahlilini amalga oshirishda avval bankning moliyaviy ahvoli tekshiriladi. Bu bank resurslarining real joylashishi, mavjudligi va ulardan foydalanishini ko'rsatuvchi miqdoriy va sifatli ko'rsatkichlar to'plami yordamida amalga oshiriladi. Bankning ichki (nashr qilinmagan) va tashqi (ommaviy) bayonotlari, shuningdek tahliliy hisobot ma'lumotlari va boshqa qog'ozbozliklar, bunday tekshiruv uchun zarur ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Bir

tomondan, bank hisobi umumiy hisob va boshqaruv tizimining tarkibiy qismi bo'lsa, ikkinchi tomondan mikro darajani makro darajaga ulaydi.

Buxgalteriya hisobi va auditning huquqiy asosi murakkab bo'lib, tajriba — hisob-kitobning muayyan bir sohasida yuzaga keladigan keng ko'lamli huquqiy o'zaro ta'sirlarni tekshiradi. Ushbu huquqiy o'zaro ta'sirlar turli mavzu munosabatlariga ega bo'lib, mavzu tarkibi bu munosabatlarning qanday rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatma beradi. Ichki nazorat standartlarining hisobga olish talablariga javob berish uchun, bu ulanish odatda bir sub'ektning boshqasiga vertikal bo'ysunish shaklini oladi. Buxgalteriya qaydnomalariga umumiy rioya qilish bo'yicha xodim tashkilot ma'muriyatiga bo'ysunadi, boshliq va bosh hisobchi esa o'z vakolatlariga muvofiq o'z organlari orqali faoliyat yuritayotgan davlatga ma'muriy jihatdan bo'ysunadi va hokazo.

Hulosa. Hisob-kitobni ba'zan "biznes tili" deb atashadi, chunki u qaror qabul qiluvchilarni xabardor qilish uchun maxsus leksikaga ega. Hisob-kitob ba'zan tadbirkorlik tili deb yuritiladi va bu ham bank hisobi uchun birdek to'g'ri keladi. Bank boshqaruvchilari tomonidan qabul qilingan ichki nazorat va boshqaruv qarorlari uchun axborot manbai turi banklardagi hisob-kitob tizimi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Urinov Komil. (2022). THE MAIN PROBLEMS WITH THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN'S BANKING SYSTEM. *Journal of Exercise Physiology*, 4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6942024>
2. Komil, U. (2022). DEVELOPMENT OF DIGITAL BANKING SYSTEM IN UZBEKISTAN. *Involta Scientific Journal*, 1(8), 69-72.
3. Komil, U. (2022). DEPOSITS HELD BY COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(07), 64-75.
4. Komil, U. (2022). Bank Accounting and Audit. *Eurasian Scientific Herald*, 10, 16-18.
5. Urinov Komil. (2022). MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE BANK: ITS EXTENT AND COMPLICATIONS. *International Engineering Journal For Research & Development*, 7(4), 3. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/ZW762>
6. O'rinov Komiljon Tolibjon o'g'li, & Mustafayeva Nozliya Xusniddin qizi. (2022, July 14). TA'LIM TIZIMIDAGI YANGI ISLOHATLAR. *International Conference on Developments in Education, Sciences and Humanities, CANADA*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6831186>
7. Diyorova, M., & Komil, U. (2022). TYPES OF BANKING SYSTEM IN UZBEKISTAN. *Conferencea*, 462-466.
8. Diyorova, M., & Komil, U. (2022). Basic Principles of Using Bank Plastic Cards and International Payment Systems in Uzbekistan. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 159-161.

9. O'rinov Komiljon Tolibjon o'g'li. (2022). UNIONPAY TO'LOV TIZIMI KARTASINING ISTIQBOLLARI. American Journal of Technology and Applied Sciences, 3, 32–34. Retrieved from <https://americanjournal.org/index.php/ajtas/article/view/40>
10. Alikulov, A. T., & O'rinov, K. (2022). O'ZBEKISTONDA KAPITAL BOZORI RIVOJLANISHINING ISTIQBOLLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(6), 690-695.
11. Komiljon, O. (2022). O'ZBEKISTONDA BANK PLASTIK KARTALARI VA XALQARO TO'LOVLAR TIZIMLARDAN FOYDALANISHNING ASOSIY TAMOYILLARI. Involta Scientific Journal, 1(7), 219-221.
12. O'g'li, O. K. T. (2022). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI HAMDA ASOSIY SAVDO-HAMKOR DAVLATLARNING MILLIY VALYUTASINING REAL ALMASHUNUV KURSI QADRSIZLANISHI VA MAMLAKATLARNING AQSH DOLLARIGA NISBATDAN DINAMIKASINI O'ZGARISHI. Science and innovation, 1(A3), 75-78.
13. Alikulov, A. T., Iskandarovich, R. R., & Komiljon, O. (2022). O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARINING BARQAROR FAOLIYATINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI BANK HIZMATLARINI JORIY ETISH. Results of National Scientific Research, 1(2), 62-67.
14. Urinov Komil. (2022). THE POTENTIAL OF VIRTUAL BANKS IN UZBEKISTAN. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6958212>
15. Komil, U. (2022). The Role of Digital Banking Services in the Success of Commercial Banks in Uzbekistan. The Peerian Journal, 9, 16-20.
16. Komil, U. . (2022). Opportunities for Banking Systems in Uzbekistan. Procedia on Economic Scientific Research, 1, 58–62. Retrieved from <http://procedia.online/index.php/economic/article/view/92>
17. Komil, U. (2022). Techniques for Improving Credit Risk Management in Commercial Banks. Global Scientific Review, 5, 15-19.
18. Urinov Komil. (2022). THE MAIN PROBLEMS WITH THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN'S BANKING SYSTEM. Journal of Exercise Physiology, 4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6942024>
19. Urinov Komil. (2022). THE MAIN PROBLEMS WITH THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN'S BANKING SYSTEM. Journal of Exercise Physiology, 4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6942024>
20. Komil, U. (2022). MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE BANK: ITS EXTENT AND COMPLICATIONS. International Engineering Journal For Research & Development, 7 (4), 3.
21. <http://sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/3234>